

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební
Czech Technical University in Prague, Faculty of Civil Engineering

Doc. akad. arch. Mikuláš Hulec

**Kritický pohled na stav české památkové péče
v oblasti architektury a stavitelství
a možnosti aplikace její výuky na FSv ČVUT**

**Review of the State of Czech Historic Preservation
in the Field of Architecture and Civil Engineering
and its Education Potential for FSv CVUT**

Summary

Based on selected samples from the preservation practice, the author seeks answers to following questions:

Does the Czech Republic play an important role in the field of historic preservation within the EU and possibly within the developed part of the world? What are the perspectives of present Czech historic preservation in the free society and economy of the 21st century? How is the young generation being prepared and educated for the profession of a preservationist?

The introduction chapters include brief overview of theoretical sources and development of the modern historic preservation from the 19th century over the modernism and the following socialistic period up to present days. The system of Czech historic preservation including its existing categories of the cultural monuments is shortly described with a critical look at its existing theoretical and legal ambivalence. Basic present problems of the preservation system are briefly described here, too.

Selected examples from the capital of Prague illustrate some critical aspects of present preservation: historical coloring, roof shaping and panorama and a common conflict of technical standards and regulations with preservation requirements.

The examples of the new architecture in historical surroundings document occasional conflict between preservationists, architects and investors – owners.

The independent and external review of the human and expert factor of the Czech historic preservation follows and includes the possible outline of its reform. Regardless of the tendencies, which will eventually influence the form of the new preservation act, it appears inevitable for the historic preservation to become modern, predictable and transparent. Preservation professionals should be personally responsible for their administrative decisions, same as authorized architects and engineers.

The last critical chapter deals with the problem of presumed and real corruption in the historic preservation.

The final part of the paper mentions existing education programs in the historic preservation and indicates education possibilities offered by the Faculty of Civil Engineering in Prague thanks to its multidiscipline complex of specialized departments.

Souhrn

Autor hledá formou vybraných příkladů z památkové praxe odpovědi na následující otázky:

Zaujímá česká republika v oboru péče o architektonické historické dědictví významnou pozici v rámci Evropské unie, případně v rámci ekonomicky rozvinuté části světa? Jaké perspektivy má péče o české památky ve svobodné společnosti a ekonomice 21. století? Jak připravujeme další generaci pro výkon památkové profese?

V úvodních kapitolách je předestřen stručný přehled teoretických zdrojů a vývoje moderní památkové péče od 19. století, přes období moderny a následujícího socialismu až do současnosti. Ve zkratce je rozebrán současný systém české památkové péče i kategorizace kulturních památek, s kritickým zaměřením na jeho existující teoretickou i právní rozpolcenost (tzv. dvojkoľejnost). Jsou stručně charakterizovány základní současné problémy památkového systému.

Dále jsou na vybraných příkladech z historického centra hlavního města Prahy popsány konfliktní aspekty současné památkové ochrany: historická barevnost, střešní krajina, běžný konflikt technických předpisů a norem s požadavky památkové péče.

Na příkladech nové architektury v historickém prostředí je dokumentován častý rozpor mezi památkovou péčí, architekty a investory.

Následuje nezávislý externí pohled na personální a odborné fungování české památkové péče s naznačenými možnostmi jeho reformy. Bez ohledu na to, které tendence převáží v novém památkovém zákoně, bude nezbytné, aby památková péče byla moderní, předvídatelná, transparentní a aby pracovníci, připravující stanoviska do správního řízení, byli za svá rozhodnutí odpovědní, tak jako jsou dnes např. autorizovaní architekti a inženýři.

Poslední kritická kapitola je věnována domnělé i existující korupci v památkové péči.

V závěru práce je uveden přehled vzdělávacích příležitostí v oblasti památkové péče a naznačeny možnosti, které pro výuku tohoto oboru v oblasti architektury a stavitelství poskytují multidisciplinární sestava pracovišť na Stavební fakultě ČVUT v Praze.

Klíčová slova:

památková péče; architektura; stavitelství; historická barevnost; historické střechy; estetické aspekty památkové péče; technické aspekty památkové péče; urbánní aspekty; nové ve starém; korupce; vzdělání

Keywords:

historic preservation; architecture; civil engineering; historical coloring; historical roofs; aesthetic aspects of historic preservation; technical aspects of historic preservation; zoning aspects; new and old; corruption; education

Kritický pohled na stav české památkové péče v oblasti architektury a stavitelství a možnosti aplikace její výuky na FSv ČVUT

Obsah:

1. Úvod.....	6
2. Stručný nástin počátků a vývoje památkové péče (zdroje moderní památkové péče)...	6
3. Současný systém české památkové péče ve zkratce.....	7
4. Kritická místa památkové péče v oblasti architektury a stavitelství (výběr).....	8
4.1. Estetické aspekty.....	8
4.1.1. Barevnost.....	9
4.1.2. Střešní krajina.....	11
4.2. Technické aspekty	12
4.3. Urbánní (městotvorné) aspekty - nové ve starém.....	13
4.4. Odborná a personální úroveň památkové péče z externího pohledu.....	16
4.5. Korupce a střet zájmů v památkové péči.....	17
5. Výuka památkové péče jako oboru.....	17
Poznámky.....	18
Seznam použité literatury a pramenů.....	19
Přílohy.....	20

1. Úvod

Česká republika se v rámci středoevropského regionu tradičně honosí bohatstvím historických památek, měst i vesnic. Tomuto bohatství odpovídá i dlouholetá existence profesionální památkové péče. Zaujímá však naše země skutečně v oboru péče o architektonické historické dědictví významnou pozici v rámci Evropské unie, případně v rámci ekonomicky rozvinuté části světa? Jaké perspektivy má péče o české památky ve svobodné společnosti a ekonomice 21. století? Jak připravujeme další generaci pro výkon památkové profese?

Následující přednáška se zaměřuje na vybrané kritické aspekty současné české památkové péče, prezentované především na konkrétních příkladech z hlavního města Prahy. Přednáška je z praktických i profesních důvodů zaměřena na oblast architektury a stavitelství, ponechává tedy stranou další, důležité složky památkové péče, jakými jsou například restaurování, muzejní a sbírkové činnosti, správa a prezentace nemovitých kulturních a národních kulturních památek ad.

Pro pochopení dnešního stavu oboru je nezbytná stručná úvodní rekapitulace jeho vzniku, historie a jeho ideových zdrojů:

2. Stručný nástin počátků a vývoje památkové péče (zdroje/historie moderní památkové péče)

Období institucionální památkové péče, jak ji pamatujeme a známe dnes, není z historického hlediska zase až tak dlouhé. Širší společenský zájem o záchranu existujícího prostředí se rozvinul v první polovině 19. století, evidentně působením více vlivů: průmyslové revoluce, osvícenství, francouzské revoluce a následujících napoleonských válek, obecné vzdělanosti (zavedení povinné školní docházky – u nás dekret Marie Terezie z r. 1774), ad. První zákon na ochranu památek byl ve 30. letech přijat v Řecku. V rakouském soustátí byla ve Vídni v roce 1850 ustavena C. a K. Centrální komise pro průzkum a uchování stavebních a uměleckých památek. V architektuře zároveň nastalo dlouhé období tzv. historických slohů. V polovině 19. století se v Evropě vyprofilovaly dva zásadní přístupy k ochraně památek, které se, v obměněné formě, střetávají v památkové péči dodnes: První, reprezentovaný francouzským architektem Viollet-le-Ducem, tzv. puristický, očišťoval památky od všech novějších uměleckých vrstev a doplňoval je v historickém stylu; památkoví architekti tohoto ražení neváhali ve svých projektech a realizacích zdůrazňovat, přehánět, hypoteticky doplňovat. Druhý přístup, představovaný anglickými umělci a teoretiky Johnem Ruskinem a Williamem Morrisem, akcentoval hodnotu stáří památky a namísto rekonstrukcí a dostaveb požadoval preventivní péči, údržbu a konzervaci dochovaného stavu. V českých zemích a ve velké části střední Evropy převládl v 19. století první, puristický a rekonstrukční směr, u nás reprezentovaný architekty Krannerem, Schmidtem a především Josefem Mockerem.^{Pozn.1.}

Zároveň s tímto do krajnosti dovedeným historismem však existoval rasantní podnikatelský a politický tlak na modernizaci a rozvoj města, který v Praze vyústil v asanaci Josefova a Židovského města a k bezohledné likvidaci celé městské čtvrti a stovek historických objektů. V reakci na asanaci vznikl v roce 1900 mj. Klub za starou Prahu, existující dodnes.

Nové teoretické tendence v památkové péči pak přinesla ve stejné době nastupující éra moderny. Nastalo volání po vědeckém poznání struktury a historie památek, upřednostňována začala být konzervace před restaurováním. Byla rozvinuta analytická metoda přístupu k obnově památek (Zd. Wirth.). Následovala metoda syntetická Václava Wágnera.^{více viz např. 04}

V současné době je oficiálně uplatňována metoda tzv. metodického pluralismu, založeného na individuálním přístupu ke každé památce a na odborném posouzení konkrétní situace a podmínek.^{Pozn.2.}

3. Současný systém české památkové péče ve zkratce

První památkový zákon u nás byl překvapivě vydán až v roce 1958. Kulturní památkou byl dle tohoto zákona každý kulturní statek, který vykazoval historickou, architektonickou a památkovou hodnotu. Podrobnější právní normou pak byl zákon o státní památkové péči z roku 1987¹¹, který s mnoha úpravami platí dodnes. Pravděpodobně zásadním podnětem pro vznik památkového zákona a pro – na svou dobu překvapivý – rozvoj socialistické památkové péče měly konfiskace šlechtických a církevních majetků a nutnost jejich správy a využití po roce 1948. I tak byly ztráty na památkovém fondu, především na venkově a v pohraničí, obrovské. Komunistická moc se zaměřila na okázalou podporu významných státních památkových akcí^{Pozn.3.}, ostatní památky stály často na okraji jejího zájmu. Památková péče však již žila svým vlastním životem a ve finančně podceněném, ale relativně svobodném a atraktivním oboru se zkoncentrovaly (někdy přímo ukryly) významné odborné osobnosti z oborů dějin umění, architektury a restaurování.

Jedním z hlavních a nezpochybnitelných úspěchů památkové péče v 60. až 80. letech 20. stol. bylo vytvoření systému dokumentace památek. Byly systematicky zhotovovány stavebně-historické průzkumy, tzv. pasporty^{Pozn.4.}, jednotlivých památek i celků na odborné úrovni, která je dodnes překvapivá i v evropském měřítku. V hlavním městě Praze byly takto zdokumentovány prakticky všechny památkové objekty. Jedinou větší slabinou archivních řešerů z této doby byl fakt, že pro české odborníky nebyly dostupné důležité zahraniční archívy (Videň, Lichtenštejnsko ad.).

Podle památkového zákona 20/1987¹¹ existují následující kategorie ochrany památek, zapsané v ústředním seznamu památek MK ČR:

- kulturní památka
- národní kulturní památka
- městská (vesnická) památková rezervace
- městská (vesnická) památková zóna
- přírodní památková rezervace
- ochranné pásmo (kulturní nebo národní kulturní památky, památkové rezervace nebo zóny)

Současná památková péče je zákonem svěřena Ministerstvu kultury ČR, resp. jeho odboru památkové péče a jeho památkové inspekci. Systém památkové péče je u nás tzv. „dvoukolejný“: odbornou složkou (organizací) je Národní památkový ústav, zřizovaný Ministerstvem kultury; výkonnou složkou jsou úřady s přenesenou pravomocí – městské úřady a krajské úřady. Národní památkový ústav a jeho územní pracoviště vykonávají odborné, metodické a dokumentační činnosti a ze zákona poskytují odborná stanoviska pro správní řízení a pro rozhodování orgánů s přenesenou působností a zároveň odbornou pomoc vlastníkům památek. NPÚ je také provozovatelem a správcem řady významných památkových objektů. Orgány památkové péče (úřady s přenesenou působností) vydávají správní rozhodnutí (resp. závazná stanoviska) v rámci správních, většinou stavebních řízení o obnově kulturních památek.

Tento dvoukolejný systém má svá pozitiva i negativa. Je personálně mimořádně náročný: památková péče ve srovnatelných evropských zemích (např. Rakousko, Švýcarsko) zaměstnává cca 1/10 pracovníků ve srovnání s ČR. Je komplikovaný a nepřehledný pro občany, vlastníky kulturních památek. Zároveň však dvoukolejnost památkové péče poskytuje

do jisté míry právní i odborné pojistky proti jednostrannému a subjektivnímu rozhodování konkrétních pracovníků nebo zájmových skupin.

Památková péče je od roku 1989 poznamenána neúspěšným bojem za vznik nového památkového zákona a zároveň dlouhodobou reformou uvnitř památkových institucí (odborná složka vs. správa historických objektů v rámci NPÚ, ekonomické řízení NPÚ, reorganizace státní správy a vznik nových samosprávních celků s dopadem jak na členění odborné, tak výkonné složky památkové péče). Jejím dalším problémem je dlouhodobé finanční podcenění odborné památkové činnosti (průměrný plat v NPÚ činí cca 17tis. Kč)⁰⁴ a zároveň nadměrné byrokratické zatížení odborných pracovníků NPÚ. To vede ve výsledku mj. k nezájmu kvalitních profesionálů o práci v odborné složce památkové péče a tím pádem i k její nevyhnutelné odborné a společenské degradaci.

4. Kritická místa památkové péče v oblasti architektury a stavitelství (výběr)

Ukažme si na několika vybraných aspektech architektury a ochrany stavebního dědictví v Praze případy, ve kterých současný systém památkové péče selhává, resp. které je možno z určitých hledisek považovat za kritické:

4.1. Estetické aspekty

Od 80. let 20. stol. dochází k velké proměně střešní krajiny a celkové barevnosti pražského historického centra. Za počátek tohoto trendu je možno označit státní památkovou péčí podporovanou a zahájenou rekonstrukci tzv. Královské cesty – zvláště Celetné ulice a Staroměstského náměstí, vrcholící kontroverzní rekonstrukcí domu U zvonu. Během následujících třiceti let se pražské centrum proměnilo z historického města s křivolakými záplatovanými střechami, krytými starými bobrovkami a prejzy, a s noblesní barevností převážně monochromních fasád s patinovanými vápennými nátěry v převažující zlatě okrové barvě v pestrobarevnou kulisu s dokonale zmodernizovanými střechami, plnými střešních oken a novodobých vikýřů. Počátkem 90. let bylo historické centrum Prahy dokonce krátce zařazeno Světovým památkovým fondem (World Monuments Fund) kvůli překotné ztrátě své historické autenticity (obr. 1, 2. a 3.) na seznam nejohroženějších památek světa. To však vyústilo v intenzivní nátlak tehdejších politiků v čele s primátorem Prahy Janem Koukalem a Praha tak byla ze seznamu, ohrožujícího její vzrůstající turismus, opět vymazána.

Obr.1 Staroměstské náměstí

Obr.2 Malostranské náměstí

Obr.3 Detail

Proč česká památková péče v ochraně výše uvedené estetické autenticity města selhala?

4.1.1. Barevnost:

Odborné doložení historické barevnosti a technologie je v řadě případů obtížné. Barevná dokumentační fotografie i film je poměrně novodobé médium, historické plány s barevným rozlišením jsou spíše schematickým vodítkem a dochovaly se vzácně pouze pro výjimečné aristokratické a církevní stavby. Ani restaurátorské průzkumy, dokumentující formou sondází průřez historickou barevností, nejsou v exteriéru staveb spolehlivé, prokazatelné nálezy jsou spíše lokální, typické pro části fasád, kryté proti působení povětrnosti a znečištěného ovzduší např. střešní římsou. Navíc – tlak firem, vyrábějících a prodávajících různé fasádní nátěry ve stovkách odstínů a rozdávajících své pestrobarevné vzorníky, je velký. Viz také kap. 4.5. (Sama památková péče od 80.let prosazovala např. nevhodné akrylátové nátěrové materiály firmy Avenarius a trvalo bezmála dvacet let, než se na základě negativních výsledků od této praxe osvobodila).

Jaká tedy byla převažující historická barevnost staré Prahy, když se začala v 80. letech zásadně měnit? (Máme samozřejmě na mysli charakter města a barevnost, která se historicky dochovala pro žijící generaci, jejíž povinností je ochrana kulturního dědictví tak, jak jí bylo svěřeno.) Dnes převažuje odborný názor, že většina staveb byla převážně monochromatická, případně dvoubarevná, kdy doplňující druhá barva nebývala výrazně kontrastní a zdůrazňovala spíše konkrétní prvky fasády. Je možno vycházet z řady pramenů a analogií:

A/ Barevnost dochovaná a barevnost zapamatovaná (viz např. obr. 4 a 5 – dnes již vzácně dochovaná barevnost Prahy, běžná ještě v 50.-70. letech 20.stol.)

Obr.4 Domy na Pohořelci

Obr.5 Detail

B/ Historické dokumenty – olejomalby, akvarely ad., např. také Langweilův model, umístěný v Muzeu hl.m. Prahy. Jedním z významných malířů, dokumentujících ve svých akvarelech realisticky podobu historické Prahy, byl Václav Jansa (1859-1913). Viz Obr. 6 a 7.

Obr.6 V. Jansa, Praha

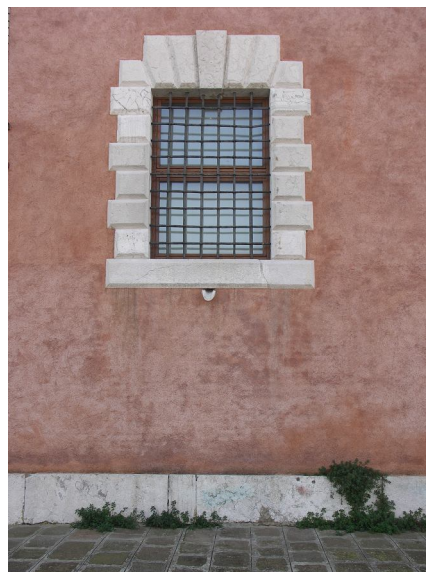
Obr.7 V. Jansa, Praha

C/ Dostupnost kvalitních a zároveň levných barevných pigmentů. Ještě v 19. století byly pro nátěry běžně používány pigmenty, dostupné v nejbližším okolí. Tento fakt měl historicky vliv na odlišnou barevnost celých sídel (toto je dodnes patrné např. na části historických italských center). Pro Prahu byly nejtypičtější pigmenty okrové (žluté, zlaté a červené), od období klasicismu také zelené (tzv. zem zelená).

D/ Analogie ze zahraničí, v našich středoevropských podmínkách pak přednostně z bývalého Rakousko-Uherska a blízkého okolí. Například vzácně dochovaná barevnost některých rumunských měst – Sibiu/Hermannstadt. Příkladem uměřeného použití barevnosti – základní barva fasády, doplňková barva konstrukčních tektonických prvků (většinou bílá) – mohou být blízké italské Benátky a řada dalších severoitalských měst. Obr. 8 a 9.

Obr.8 Benátky

Obr.9 Benátky – detail

4.1.2. Střešní krajina:

Na rozdíl od dříve obtížně zachytitelné a subjektivně vnímané barevnosti je proměna střešní krajiny, ke které v Praze došlo na konci 20. století, dobře dokumentovaná a snadno doložitelná. Jedním z posledních, umělecky navíc velmi kvalitních zdrojů, dokumentujících dnes již zaniklý charakter pražských staroměstských a malostranských střech, jsou černobílé fotografie Karla Plicky z 50. let 20.stol. (Obr. 10, 11 a 12.)

Obr.10

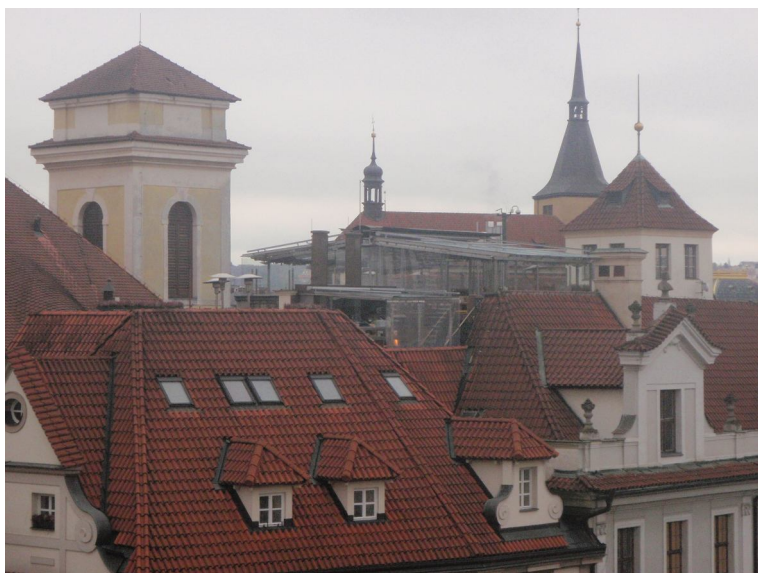

Obr.11

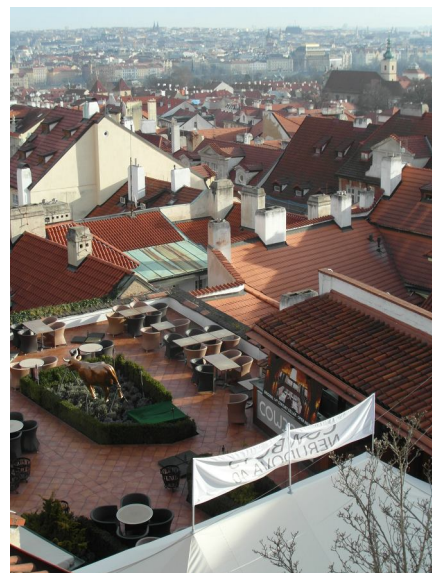

Obr.12

Současný stav (2013) bohužel netřeba příliš komentovat – viz obr. 13 a 14:

Obr.13 Mezi Staroměstským nám. a kostelem sv. Michala

Obr.14 Z Pražského hradu

Proměna střešní krajiny, ke které došlo především na přelomu 20. a 21. stol., nespočívá jen v nárůstu počtu střešních nástaveb, teras, střešních oken a vikýřů různých ahistorických tvarů. Výrazná je také změna charakteru samotné střešní krytiny: Původní pražské střechy 19. stol. byly pokryty převážně prejzy a bobrovkou. Vyráběly se stále stejné rozměry tašek, střechy se tedy po mnoho desítek let opravovaly lokální vysprávkou, překládaly se s využitím kvalitních zachovaných tašek původních. To během let vytvořilo neopakovatelnou jednotnou střešní

mozaiku různých červenohněných odstínů. Krytina umožňovala kladení i na staré, viditelně pokřivené dřevěné krovy bez potřeby jejich nákladné rekonstrukce. Kladla se na laťování, prejzy a hřebenáče se podmazávaly vápennou maltou.

Technické podmínky současných výrobců tradiční i moderní keramické pálené krytiny si vynutily ve vazbě na záruční podmínky a atesty výrobků radikální obnovu a proměnu střech, které v posledních dvou dekadách prošly rekonstrukcí, tj. v historickém centru Prahy jejich naprostá většina. V 90. letech neměla totiž Praha, ani česká památková péče připravena regulační opatření, která by této proměně mohla alespoň částečně zabránit.

4.2. Technické aspekty

Neuspokojivý stav městské barevnosti i střešní krajiny je kromě obecně nízkého odborného povědomí a úrovně estetického citění důsledkem nekoordinovaného střetu technologického vývoje, požadavků a nároků výrobců i uživatelů, platných technických norem i záručních nároků.

Výrobci a distributoři nátěrových hmot prodávají, ve snaze vyjít vstříc uživatelům i přísným spotřebitelským předpisům, nátěrové systémy, které zaručí neměnnou barevnost po dlouhé období, zároveň jsou k dispozici v co nejširší škále odstínů a neodpovídají tak ani složením, ani barevností, ani stárnutím a přirozenou patinou tradičním vápenným nátěrům. Záruční podmínky vyžadují často přípravu podkladu, která je v rozporu s požadavky památkové péče. Teprve v nedávné době byly na český trh uvedeny průmyslové vápenné fasádní a nátěrové systémy, které se svým složením i vzhledem (při odborné aplikaci) blíží historickým vzorům.

Novodobá pálená střešní krytina se liší rozměrově od té historické. Proto již není možné překládat staré střechy s využitím části funkčních původních tašek. I kdyby to bylo reálné, majitel nezíská na takovou střechu záruku. Záruční a technické podmínky výrobců navíc vyžadují předepsanou kvalitu střešní konstrukce (= mj. vyrovnání krokví a střešních latí), v případě zřízení podkrovních prostorů se pak přidávají obecně závazné technické požadavky na zateplení a větrání podstřešních konstrukcí.

Památková péče, nepřipravena na tržní boom 90. let a nevybavena dostatečně odborně ze stavebně-technického a právního hlediska, nebyla schopna těmto tlakům čelit.

V mnoha případech a oblastech bohužel platí, že požadavky památkové péče se často dostávají do střetu s obecně závaznými technickými předpisy, s technickými ČSN a EN normami i s technickými a záručními podmínkami výrobců. Stavebníci i jejich architekti / projektanti se pak v těchto případech dostávají pod neúnosný tlak a do neřešitelných situací, kdy dílčí závazné požadavky v rámci přípravy projektů i stavebního řízení jsou navzájem v přímé kontradikci. Typické konflikty tohoto typu jsou zde ilustrovány přílohami 09 a 10 (stanoviska Památkové inspekce MK ČR a ČKA ke konkrétním případům z praxe).

Je těžko obhajitelné, že státní aparát prostřednictvím institucionální památkové péče neprosadil a dodnes neimplementoval do škály výše zmíněných norem a předpisů zmírňující (kompromisní) ustanovení, která by jasně vymezila možnosti výjimek, úlev nebo obměněných technických požadavků pro památkové akce resp. projekty obnovy kulturních památek, které jsou legislativně deklarovaným veřejným a společenským zájmem.

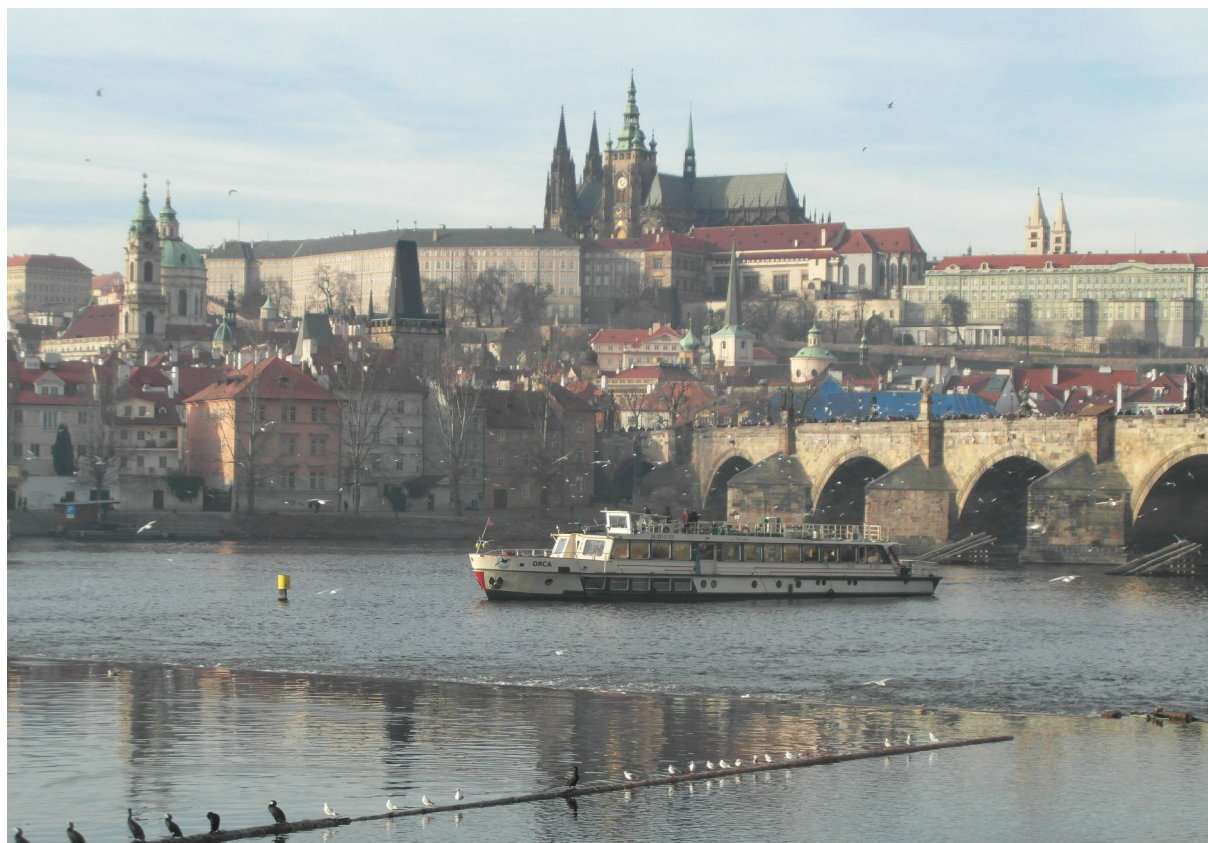
4.3. Urbánní (městotvorné) aspekty - nové ve starém

Tento odstavec je spíše ilustrací širokého problému nových architektonických projektů a intervencí v historickém prostředí. Na tomto omezeném prostoru musíme vynechat problematiku celých městských částí (památkových zón a ochranných pásem – např. Dejvice, Holešovice, Žižkov, Pankrác a mnoho dalších), problematiku parteru, reklamy, dopravy ap. Zaměříme se stručně na konflikt „nového a starého“ v pražské památkové rezervaci, v oblasti Starého a Nového Města a Malé Strany.

V návaznosti na předchozí odstavce, týkající se ztráty historické autenticity fasád, barevnosti anebo střešní krajiny v důsledku rezignace, bezmoci, ale také nedostatečné odborné formy památkové péče je totiž pozoruhodná zásadovost, s jakou památková péče omezuje resp. neakceptuje soudobé zásahy do svého hájemství a s jakou pádností často vyhrocuje konflikt mezi odbornou obcí památkářskou a odbornou obcí architektonickou a stavitelskou, který v důsledku oslabuje pozice a renomé všech zúčastněných stran. Mezní polohou v přístupu k problematice „nového vs. starého“ je rozšířená a renomovanými památkářskými kapacitami obhajovaná teze, že historické centrum (MPR - Prahy) je ukončeným uměleckým dílem. Pokusme se oponovat (diskutovat) několika obecně známými příklady nových staveb v historickém prostředí hlavního města:

Panorama Malé Strany a Hradčan, katedrála sv. Víta (obr.15) – na nedokončené gotické parlérovské věži vidíme barokní měděnou bání od architekta Pacassiho, západní část katedrály – romantická přístavba od Josefa Mockera z přelomu 19. a 20. stol. byla paradoxně dokončena v době, kdy v Praze vrcholily ideály architektonické moderny.

Nezaměnitelný charakter středověkému Karlovu mostu dodává dodatečně umístěná galerie barokních soch, jejichž osa směřuje k další, tehdy novodobé dominantě, chrámu sv. Mikuláše.

Obr.15

Novoměstská Šítkovská vodárenská věž, původně středověká stavba, přestavěna za renesance, doplněna barokní měděnou bání. Na místě zbořených Šítkovských mlýnů vznikla ve 30. letech 20. stol. známá funkcionalistická stavba spolku Mánes od architekta Otakara Novotného, ve své době označovaná za nejošklivější stavbu Prahy, dnes kulturní památka a neoddělitelná součást pražského panoramatu (obr.16), podobně jako věže Emauzského kláštera Na Slovanech (obr.17). Zde, na místě starého pohanského háje, vznikl ve středověku gotický chrám a klášter. Kostel byl později barokizován a v 19. století přestavěn ve stylu beuronské novogotiky. Zničen při náletu v roce 1945, nové zastřešení monolitickou železobetonovou konstrukcí bylo realizováno r. 1954 podle návrhu arch. F.M.Černého.

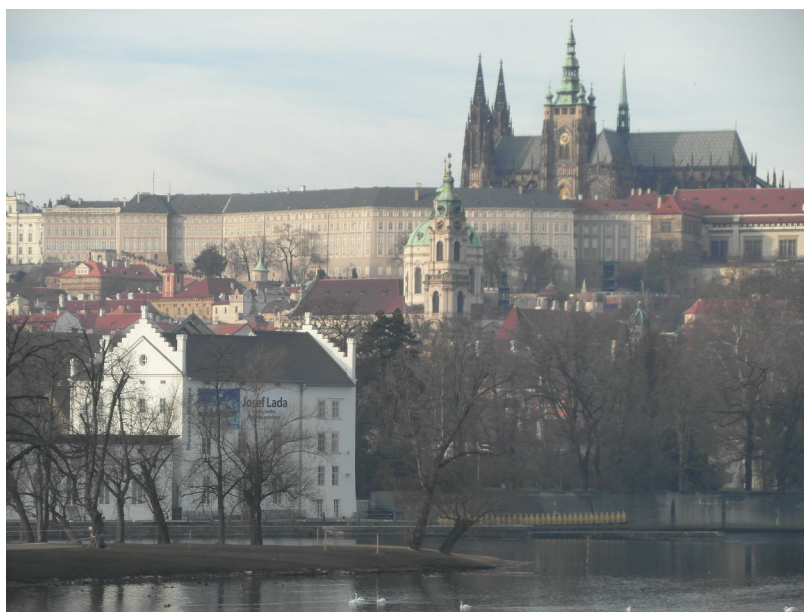

Obr.16

Obr.17

Rekonstrukce Sovových mlýnů, zahájena v roce 1994 po architektonické soutěži. Boj památkářů a Klubu za starou Prahu proti skleněnému ukončení věže ve dvoře objektu, přechínajícímu nad hřeben střechy, se svého času zapsal mezi nejvýznamnější kauzy pražské památkové péče a málem odradil investorku akce - galerie moderního českého umění - od její realizace. V současné době zastávají i někdejší fundamentální odpůrci zcela smířlivý postoj (obr.18).

Obr.18

Novostavby Tančícího domu na Rašínově nábřeží a paláce Euro na Václavském náměstí se staly přirozenou součástí Nového Města a vyhledávanými architektonickými cíly (obr.19,20).

Kdy vlastně došlo k utvoření a dokončení historické Prahy jako neměnného uměleckého díla?

Obr.19

Obr.20

Na závěr kapitoly však ještě jeden výmluvný příklad nové architektury v historickém okolí:

Obr.21

Kubistický dům U Černé matky boží v Celetné ulici (obr.21) architekta Josefa Gočára se stal nejprve trnem v oku konzervativním ochráncům Prahy:

„Gočárův první projekt z roku 1911...narazil na odpor památkáře, c.k. konzervátora Luboše Jeřábka, jemuž se okna domu zdála příliš velká, římsa příliš vyčnížlá, sloupky v třetím patře příliš hranaté a střecha málo šikmá. Soška Černé Panny Marie budiž o něco níže posazena.“

(Rostislav Švácha, Kubistická Praha, 2004, str. 27.)

Pár let po svém dokončení však již byl nový dům U Černé matky boží pražskou památkovou péčí dáván ještě progresivnějším tvůrcům za příklad, jak citlivě navrhovat moderní architekturu v historickém prostředí.

4.4. Odborná a personální úroveň památkové péče z externího pohledu

Česká památková péče má tradičně a dlouhodobě velkou důvěru a podporu veřejnosti. Na druhou stranu sklízí značnou kritiku od drobných i velkých investorů, od starostů měst a obcí, od architektů.

Veřejnost se však obecně příliš neorientuje v tom, za co přesně je památková péče odpovědná, co řídí a spravuje, o čem rozhoduje. Těžko se orientuje i v komplikovaném systému české památkové péče.

Výkon památkové péče má na starosti Ministerstvo kultury ČR a zákonem pověřené krajské úřady a orgány s přenesenou působností – městské a obecní úřady, v Praze Odbor památkové péče MHMP. Tyto orgány vydávají závazná stanoviska a správní rozhodnutí na základě odborných stanovisek NPÚ, případně na základě dalších odborných nebo znaleckých posudků, které si však musí, ve sporných případech, samy obstarat, nebo se spolehnout na posudky, pořízené žadatelem. Jsou odpovědné za právní i odbornou kvalitu svých rozhodnutí, a to i v případě, že ve svém stanovisku přijmou nesprávný závěr odborného stanoviska NPÚ - viz např. příložený kontrolní nález Památkové inspekce MK ČR⁰⁹.

Rozsah činností odborné organizace - Národního památkového ústavu (NPÚ) je obrovský: Vydává odborná stanoviska do správních řízení, zajišťuje konzultační činnost, odborný dohled nad realizací všech projektů obnovy zapsaných kulturních památek, pořizuje a spravuje dokumentační fond, majetkově, ekonomicky i odborně spravuje nemovité památky a sbírky, svěřené mu státem do správy, atd.

Jak již bylo uvedeno dříve, tento dvoukolejný systém české památkové péče má jak velké finanční a byrokratické nároky, tak také vyžaduje nepřiměřené personální obsazení mnoha úřadů a institucí.

Odborná složka památkové péče je dlouhodobě finančně podceněna, její špatně odměňovaní pracovníci jsou byrokraticky přetíženi, povětšinou zcela banální a odborně neatraktivní agendou. To je patrně základní příčinou, proč se současný NPÚ potýká s nedostatkem kvalifikovaných zaměstnanců i s jejich značnou fluktuací. Tato situace má samozřejmě v řadě případů přímý vliv na kvalitu odborného výkonu NPÚ. Zvláště patrná je tato nedostatečnost v oborech, ve kterých je svobodné povolání nebo zaměstnání v soukromém sektoru řádově výdělečnější, než v památkové péči (architektura, stavitelství, restaurátorství, právo...). Nestejnoměrná kvalita odborných památkářů, jejich fluktuace, jejich nepředvídatelné, subjektivní a často zcela rozdílné odborné a estetické názory, aplikované v praxi obnovy památek, jsou hlavními důvody nespokojenosti majitelů památek, projektantů, měst i obcí.

Podstatná část odborné veřejnosti se pak shoduje na tom, že česká památková péče potřebuje změnu (reformu). Rozšířený je názor o nevhodnosti již zmiňované dvojkolejnosti systému.

Představy o jeho vyřešení však již oscilují mezi zcela protichůdnými náměty:

- a) Zrušit dnešní výkonnou složku památkové péče a rozhodovací pravomoc svěřit Národnímu památkovému ústavu, jenž by se transformoval například v Památkový úřad (viz např. Slovensko)
- nebo
- b) Zrušit účast odborné památkové péče (NPÚ) ve správním řízení vůbec a ponechat jí pouze váhu odbornosti a prestiže. Výkon památkové péče přenést celý na pověřené úřady v rámci stavebního řízení (viz např. Švýcarsko).

Bez ohledu na to, které tendence převáží v novém památkovém zákoně, bude nezbytné, aby památková péče byla moderní, předvídatelná, transparentní a aby pracovníci, připravující stanoviska do správního řízení, byli za svá rozhodnutí odpovědní, tak jako jsou dnes např. autorizovaní architekti a inženýři.

4.5. Korupce a střet zájmů v památkové péči

Korupce je obecně těžko prokazatelná. Pro její popsání v rámci oboru není navíc možné čerpat dosud z žádných oficiálních informací. Přesto se o její existenci také i v památkové péči dlouhodobě ví, projektanti a investoři si předávají neověřené, avšak osobní zkušenosti s tímto negativním jevem.

Hlavní pozornost z hlediska možné korupce a tzv. klientelismu byla tradičně upřena na výkonné památkové orgány, na krajské a městské úřady a na jejich pracoviště památkové péče. Neznáme informace o prokázané trestné činnosti v této oblasti. Skutečností však je, že v 90. letech 20. stol. kolovaly mezi architekty i investory v Praze informace o konkrétních sazbách konkrétním úředníkům za konkrétní rozhodnutí. Těmto kauzám posléze věnoval velkou pozornost časopis Respekt a na základě jím zveřejněných informací došlo k personální obměně tehdejšího Odboru památkové péče MHMP.

Odborné organizace – NPÚ – byly pochybností dlouho ušetřeny vzhledem k odborné pověsti i k vysoce společensky ceněnému, morálně a odborně podmíněnému charakteru jejich činnosti. Jedním z posledních příkladů této víry byla veřejná diskuse mezi profesorem Šváchou a architektem Pleskotem o památkové péči, která proběhla za hojné účasti veřejnosti v refektáři dominikánského kláštera v Jilské ulici 17. 1. 2013. Zde uvedl prof. Švácha na základě položeného dotazu, že nemá informace o existující korupci v rámci NPÚ a že v ni nevěří.

Tato pozitivní víra má však bohužel podstatné trhliny. Ve skutečnosti je z praxe známa řada případů, kdy jsou odborní zaměstnanci NPÚ najímáni jako soukromé osoby buď projektanty nebo investory pro dobře honorované odborné a konzultační činnosti, vypracování částí projektů, ke kterým posléze vydává památková péče odborná a závazná stanoviska do správního řízení. Nejčastěji se jedná o zpracování stavebně-historických průzkumů, technických průzkumů, známé jsou i případy, kdy architekt z NPÚ spolupracuje zároveň na privátním projektu, nebo že dokonce zpracovává samostatně vlastní projekt, ke kterému se posléze ve správním řízení odborně vyjadřuje jeho pracoviště a jeho kolegové. Neobvyklá není ani podpora garantů resp. odborných památkových pracovníků konkrétním komerčním výrobkům během příprav a realizace obnovy památkových objektů (viz 4.1.1).

Jsou takovéto případy spíše korupcí, střetem zájmů anebo jen zneužitím odborného a úředního postavení konkrétních osob?

5. Výuka památkové péče jako oboru

Památková péče je multidisciplinární obor, ve kterém pracují kunsthistorici, architekti, inženýři, archiváři, restaurátoři, archeologové a další. To jsou nepochybně specializace, potřebné pro výkon profesionální činnosti v odborné instituci. Výkonný pracovník památkové péče na úřadě s přenesenou působností nebo na Ministerstvu kultury však potřebuje všeobecnější rozhled v oboru, protože posuzuje záměry obnovy a úprav památek v celém spektru stavebních, restaurátorských a dalších činností. Takové vzdělání však není, resp. donedávna nebylo součástí českého vysokoškolského systému. Fakulta architektury ČVUT zavedla v rámci katedry památkové péče nedávno učební modul „Památková péče“ a dále získala akreditaci doktorského studijního programu v oboru památkové péče. To je jistě záslužné, jedná se však stále zatím o první krok ve výuce oboru. Kursy památkové péče pak poskytuje ústřední pracoviště NPÚ, program dodatečného vzdělávání pracovníků památkové péče v současné době akredituje (zavádí) např. Fakulta restaurování UP Pardubice.

Pozn.: V mnoha státech USA, kde existuje překvapivě dobře fungující systém památkové péče (i když na poněkud odlišných filosofických základech, než u nás) je na univerzitních fakultách - školách

architektury - vyučován samostatný obor Historic Preservation = památková péče. Absolvování tohoto oboru sice neopravňuje k získání architektonické licence a provozování architektonické praxe, avšak opravňuje absolventa k výkonu povolání památkáře ve státní i soukromé sféře (v některých státech unie se tito odborníci nazývají conservation specialist = konzervátor).

Katedra architektury a stavitelství na FSv ČVUT vyučuje předmět Rekonstrukce a ochrana památek, tím procházejí v rámci povinně absolvované výuky všichni studenti oboru, možnost specializace pro případné zájemce o užší zaměření na památkovou obnovu resp. na památkovou péči však zatím stále chybí.

Stavební fakulta ČVUT má svým rozsáhlým technickým zaměřením (katedra architektury a stavitelství, katedra technologie staveb, katedra materiálového inženýrství a chemie, katedra urbanismu a územního plánování, katedry konstrukcí a další pracoviště, související s obnovou památek) velký multidisciplinární potenciál v rámci architektury, stavitelství a stavebního inženýrství, co do možností poskytovat komplexní vzdělání v disciplíně architektonické a stavební obnovy a údržby památek i jejich stavebně-technických průzkumů.

Perspektivy pro případný rozvoj takovýchto specializací, oborů nebo studijních programů v rámci fakulty jsou široké a otevřené.

Pozn.1:

Je zajímavé, že oba přístupy, puristický i konzervátorský, jsou dodnes do jisté míry patrné i v národním způsobu vnímání architektury a památek. Opakovaně se v praxi potvrzuje, jak například britští odborníci i turisté reagují negativně na informaci a na skutečnost, že západní část pražské katedrály je dostavbou z přelomu 19. a 20. stol. Tento památkářský přístup je v jejich kultuře vnímán jako podvod, jako sporné dílo na hranici falsifikátu. Naproti tomu většina české veřejnosti ani netuší, že řada domněle významných historických staveb na našem území pochází právě z výše uvedeného romantického období.

Pozn.2:

Za tzv. pluralitní metodikou se ve skutečnosti do jisté míry stále skrývá nevyřešený střet různých konceptů současné památkové péče a architektury. Krajními pozicemi těchto konceptů v architektuře jsou buď požadavky na tzv. přístup imitativní, napodobivý, doplňující na straně jedné a tzv. přístup modernistický, kontrastní, analytický na straně druhé. Při obhajobě těchto různých metod v odborné veřejnosti stále často převažují iracionální a emocionální argumenty nad kvalitním odborným, technickým a estetickým posouzením a zhodnocením konkrétních i obecných příkladů.

Pozn.3:

Mezi prvními významnými státními akcemi po komunistickém převratu v 50. letech byla také z dnešního hlediska kontroverzní rekonstrukce (=znovupostavení) Betlémské kaple a obnova, rekonstrukce a dostavba Karolina. Obě tyto akce byly svěřeny renomovanému a již v předválečném období úspěšnému architektu Jaroslavu Fragnerovi, díky němuž i přes sporné zadání vyústily ve kvalitní a dodnes oceňované realizace.

Pozn.4:

Autorem tzv. pasportů byl většinou státní podnik SÚRPMO – Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů. Kromě archívního a architektonického rozboru zahrnovaly pasporty soupis hodnotných architektonických prvků, soupis závad, doporučení k úpravám a využívání památky, a především přehledné grafické vyznačení slohových etap v barevných půdorysech stavby nebo bloku. Dnes je už většina těchto pasportů zastaralá a pro reálné projektování využitelná jen obtížně.

Seznam použité literatury a pramenů:

- ⁰¹Koncepce památkové péče v České republice na léta 2011 – 2016, MK ČR (schválené znění)
- ⁰²Praha ve fotografii Karla Plicky, Naše vojsko, 1955
- ⁰³Stará Praha v akvarelech Václava Jansy, Škodaexport, 1984
- ⁰⁴Oficiální informační a metodické materiály NPÚ: Koncepce památkové péče; Historie památkové péče; Zákony, mezinárodní dokumenty
- ⁰⁵Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel, Benátky 1964
- ⁰⁶Kubistická Praha, Středoevropská galerie a nakladatelství, 2004
- ⁰⁷NCDT Valtice – Divadlo, Dokumentace pro stavební povolení a pro provedení stavby, Hulec & Špička Architekti, 2012
- ⁰⁸Rekonstrukce a zateplení střešního pláště Stavovského divadla, Hulec & Špička Architekti, 2012-2013
- ⁰⁹Předběžné závěry památkové inspekce MK ČR k akci „NKP budova Stavovského divadla, P1 – Staré Město čp. 540, rekonstrukce a zateplení střešního pláště, sp.zn. S-MHMP 91817/2012 a sp.zn. S-MHMP 1056652/2012“
- ¹⁰K možnosti odchýlení požadavků OTP při rekonstrukce kulturní památky, 03.01.2012 ČKA
- ¹¹Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (památkový zákon), jak vyplývá z pozdějších změn [s účinností ke dni 28. prosince 2009].

Přílohy:

- ⁰⁵Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel, Benátky 1964
- ⁰⁹Předběžné závěry památkové inspekce MK ČR k akci „NKP budova Stavovského divadla, P1 – Staré Město čp. 540, rekonstrukce a zateplení střešního pláště, sp.zn. S-MHMP 91817/2012 a sp.zn. S-MHMP 1056652/2012“
- ¹⁰K možnosti odchýlení požadavků OTP při rekonstrukce kulturní památky, 03.01.2012 ČKA

⁰⁵Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel, Benátky 1964

Památky jako nositelé duchovního odkazu minulosti představují v přítomném životě národů živé svědectví jejich staletých tradic. Lidstvo, které si každodenně uvědomuje jednotu všelidských hodnot, považuje památky za společné dědictví a prohlašuje se vůči budoucím generacím za solidárně zodpovědné za jejich zachování. Považuje za svou povinnost odevzdat jim je v plné bohatosti jejich původnosti.

Je proto základní, aby principy, jimiž se mají řídit konzervace a restaurování památek, byly obecně objasněny a formulovány na mezinárodní úrovni, přičemž má být každému národu ponecháno zajištění jejich aplikace v rámci jeho vlastní kultury a jeho vlastních tradic. Když Athénská charta z roku 1931 dala první formu těmto základním principům, přispěla k rozvoji širokého mezinárodního hnutí, které se projevilo zejména v dokumentech národních, v aktivitě ICOMu a UNESCO a v jím založeném Mezinárodním studijním centru pro konzervaci a restaurování kulturních statků. Povědomí a kritický duch směřovaly na problémy stále obsáhlejší a speciálnější, nyní, zdá se, nadešla chvíle, abychom mohli prohloubit a rozšířit jejich význam v novém dokumentu.

V důsledku toho II. Mezinárodní kongres architektů a techniků historických památek, který se sešel v Benátkách ve dnech 25. až 31. května 1964, schválil následující text:

Definice

Pojem historické památky zahrnuje architektonické dílo, bud' osamocené nebo sídlo městské či venkovské, které podává svědectví o svěbytné civilizaci, příznačném vývoji nebo historické události. Vztahuje se nejen na velké výtvory, ale i na díla skromná, která získala časem kulturní význam.

Konzervace a restaurování památek představují disciplínu, jež se obrací ke všem vědám a technikám, jež mohou přispět ke studiu a k záchraně památkového dědictví.

Konzervace a restaurování památek směřují k záchraně jak památek umění, tak památek historie.

Konzervace

Konzervace památek ukládá především soustavnost jejich údržby.

Zachování památek je vždy podpořeno, jestliže se jim určí funkce užitečná pro společnost: takové určení je tedy žádoucí, ale nesmí narušit uspořádání a výzdobu budov. Právě v těchto mezích je možno pojímat i schválit úpravy, které jsou požadovány v důsledku vývoje potřeb a zvyklostí.

Konzervace památky v sobě zahrnuje zachování jejího prostředí a měřítka. Jestliže tradiční prostředí památky existuje, je třeba ho zachovat. Je třeba zamítnout každou novostavbu, každou destrukci a každou úpravu, které by mohly porušit vztahy objemu a barev.

Památka je neoddělitelná od historie, již je svědkem a od prostředí, v němž je umístěna. V důsledku toho může být připuštěno přemístění celku nebo části památky jen tehdy, když to vyžaduje záchrana památky, nebo z důvodů velkého zájmu národního nebo mezinárodního.

Prvky sochařství, malířství nebo výzdoby, které tvoří nedílnou součást památky, mohou být od ní odděleny jen když toto opatření představuje jediný prostředek, který je schopen zaručit jejich zachování.

Restaurování

Restaurování je operací, která má podržet výjimečný charakter. Jejím cílem je odhalovat a zachovat estetické a historické hodnoty památky a zakládá se na respektování staré podstaty a autentických dokumentů. Zastavuje se tam, kde začíná hypotéza. V oblasti požadovaných úprav má být každá práce, jež je uznána za nezbytnou z důvodů estetických nebo technických, založena na architektonické kompozici a má nést znaky naší doby. Restaurování budou vždy předcházet i doprovázet archeologické a historické průzkumy památky.

Jestliže se tradiční techniky ukázaly nepostačujícími, je možno zabezpečení památky provést všemi moderními technikami konzervace a konstrukce, jejichž účinnost byla prokázána údaji vědeckými a zaručena zkušeností.

Hodnotné přínosy všech dob, které přispěly k vybudování památky, mají být respektovány; dosažení jednoty stylu během restaurování nemá být cílem. Jestliže budova vykazuje více slohů na sobě navrstvených, pak obnažení stavu skrytého uvnitř je možno odůvodnit jen výjimečně a za podmínek, že odstraňované prvky představují jen malý zájem a že kompozice nově odkrytá je svědectvím vysoké hodnoty historické, archeologické nebo estetické a že stav konzervace bude možno považovat za postačující. Úsudek o hodnotě dotyčných prvků a rozhodnutí o eliminacích, jež by bylo nutné provést, nemohou být odvislé jen od samotného autora.

Prvky, určené k tomu, aby nahradily chybějící části se musí včlenit do celku harmonicky, ale zároveň se i odlišovat od původních částí tak, aby restaurování nefalsifikovalo dokument umění a historie.

Doplňky mohou být trpěny jen pokud respektují všechny části týkající se budovy, její tradiční rámec, rovnováhu kompozice a vztahy s prostředím.

Památková sídla

Památková sídla mají být předmětem zvláštní péče tak, aby byla zachována jejich integrita, zajištěna jejich asanace, úpravy a jejich zhodnocení.

Vykopávky

Práce na archeologických vykopávkách se mají provádět v soulase s vědeckými normami a s "Doporučením definujícím mezinárodní principy, jež je třeba aplikovat ve věci archeologických vykopávek", přijatým UNESCO v roce 1956. Úpravy ruin a opatření nutná k zachování a trvalé ochraně architektonických článků a objevených objektů mají být zajištěny.

Kromě toho je třeba využít každé iniciativy, jež by usnadňovala pochopení objevené památky aniž byl zkreslen její pravý význam. Přesto musí být a priori vyloučena jakákoliv rekonstrukční práce, v úvahu může přicházet toliko anastylosa, tj. rekompozice (opětovné sestavení) existujících částí, ale zhroutených. Spojující prvky musí být rozeznatelné a mohou představovat minimum nezbytné k tomu, aby byly zajištěny podmínky pro zachování památky a pro dosažení souvislosti jejích tvarů.

Dokumentace a publikace

Práce konzervační, restaurátorské a práce na archeologických vykopávkách budou vždy doprovázeny vyhotovením přesné dokumentace ve formě zpráv, analytických a kritických, ilustrovaných kresbami a fotografiemi. V nich budou zachyceny všechny fáze prací průzkumových, konsolidačních, rekompozičních a integračních a stejně tak i všechny prvky povahy technické a tvaroslovné zjištěné v průběhu prací. Tato dokumentace bude uložena v archivech veřejných institucí a bude k dispozici badatelům; doporučuje se její publikování.

Práci v Komisi pro redakci Mezinárodní charty o zachování a restaurování památek a sídel se zúčastnili: Pierro Gazzola (Itálie), předseda, Raymond Lemaire (Belgie), zpravodaj, J. Bassegoda Nonell (Španělsko), Luis Benavente (Portugalsko), Djurdje Bosković (Jugoslávie), Hiroshi Daifuku (UNESCO), P. L. De Vrieze (Nizozemí), Harald Langberg (Dánsko), Mario Matteucci (Itálie), Jean Merlet (Francie), Carlos Flores Marini (Mexiko), Roberto Pane (Itálie), Jakub Pavel (Československo), Paul Philippot (ICCRROM), Victor Pimentel (Peru), Harold Plenderleith (ICCRROM), Deoclecio Reding de Campos (Vatikán), Jean Sonnier (Francie), Francois Sorlin (Francie), Eustathios Stikas (Řecko), Gertrud Tripp (Rakousko), Jan Zachwatowicz (Polsko), Mustafa S. Zbiss (Tunis).

⁰⁹**NKP budova Stavovského divadla, P1 – Staré Město čp. 540, rekonstrukce a zateplení střešního pláště, sp.zn. S-MHMP 291817/2012 a sp.zn. S-MHMP 1056652/2012**

V případě závazného stanoviska z 14.6.2012 (sp.zn. S-MHMP 291817/2012) MHMP v naprostém souladu s povinností ze zákona o státní památkové péči vyjádřil, že „provedení navržené střešní krytiny (imitativní zámková průřezu S) je z hlediska zájmů státní památkové péče nepřípustné.“ V odůvodnění se přitom řádně vyrovnal s vyjádřením účastníka řízení, který argumentovat tím, že jím zamýšlený druh krytiny do jisté míry vzhledově imitující klasický typ je navržen z důvodu, že vyhovuje technickým normám a výrobce na její použití i při sklonech střešních ploch jen 22 až 35° poskytuje záruku, zatímco stávající typ krytiny (prejzy) technicky vyhovuje při sklonech větších než 42°, což bylo prokázáno i na jeho funkci (zde s důsledkem v poškození zhlaví vazných trámů a pozednic). MHMP vycházel z povinnosti uložené mu zákonem, že v závazném stanovisku posuzuje záměr vlastníka z hlediska zájmů státní památkové péče (§ 14 odst. 3 zákona o státní památkové péči) a nikoli z hlediska ryze technického, což uvedl v odůvodnění. Vycházel přitom nejspíše z vlastní znalosti typů historických pálených střešních krytin, které byly v klasicismu používány, a dále nesporně z písemného vyjádření NPÚ, které jako jedinou vhodnou krytinu pro pokrytí předmětné kulturní památky uvádělo krytinu prejzovou, která zde byla použita při předchozí obnově dokončené v roce 1991.

V případě závazného stanoviska z 17.10.2012 (sp.zn. S-MHMP 1056652/2012) MHMP naopak pochybil, když z hlediska zájmů státní památkové péče připustil provedení prací dle dalšího návrhu, mezi kterými bylo i pokrytí střech prejzovou krytinou. Podle Památkové inspekce k tomuto pochybení došlo z toho důvodu, že MHMP spoléhal jen na písemné vyjádření NPÚ a neučinil další zjištění, na základě kterého by zajistil, aby obnova naplnila zájem státní památkové péče (veřejný zájem podle § 2 odst. 4 správního řádu). Důvodné pochybnosti o dostatečném zjištění stavu věci (§ 3 správního řádu), na jehož základě by bylo možné ve správním řízení vyřešit otázku památkově vhodného typu krytiny, měl nabýt již v předchozím správním řízení. Je totiž sice skutečností, že v klasicismu se z pálených materiálů používaly například prejzy, ale používala se také bobrovka. Použití bobrovky přitom vyhovuje (bobrovkovou krytinou na rozdíl od prejzové nezatéká srážková voda) rovněž při nižších sklonech střech, jaké jsou právě na Stavovském divadle. Právě z tohoto důvodu byla na jeho zastřešení (od přestavby dokončené v roce 1859) použita bobrovka a tato zajímavost je uváděna jako první případ budovy sloužící veřejnosti, kde nebyl použit prejz (např. Prof. Hanuš na ČVUT, Doc. Kotalík na AVU). Dostupná historická fotodokumentace, která zachycuje zastřešení divadla, tuto skutečnost dokazuje a dokazují to rovněž nálezy této krytiny na půdě divadla. Prejzem bylo Stavovské divadlo pokryto až při předchozí obnově dokončené v roce 1991, a to nejspíš ve víře, že je na tuto budovu, která je jak památkově chráněná, tak veřejná, z hlediska zájmů státní památkové péče nejvhodnější, ovšem bez potřebné znalosti, že se zde jedná právě o výjimku z pravidla, vyvolanou malými sklony střešních ploch.

¹⁰Dotaz - K možnosti odchýlení požadavků OTP při rekonstrukce kulturní památky

Datum vydání: 03.01.2012 ČKA

Projektujeme rekonstrukci nemovité kulturní památky (kláštera), jejíž část slouží jako školské zařízení. Dostali jsme se do střetu s požadavkem OTP na světél výšky místností. Je možné, aby stavební úřad povolil v tomto případě výjimku z ustanovení vyhlášky?

V uvedeném případě dochází k setkání několika vzájemně kolizních skutečností, mezi nimiž bude nutné rozhodnout. Na jedné straně stojí obecně technické požadavky na stavby, na druhé straně nemovitá kulturní památka, jejíž obnova a nové funkční využití je více než žádoucí, přičemž možnosti přestavby jsou – s ohledem na její charakter – pochopitelně omezené. Z hlediska ochrany zájmů na úseku technických podmínek a požadavků na stavby je rozhodnou právní úpravou zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů, který se problematikou technických požadavků na stavby zabývá v několika ustanoveních. Prováděcí vyhláška č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby, nepřiměřeně a často neodůvodněně omezuje práva občanů bezpočtem restriktivních opatření, regulace v textu předpokládají často více či méně skrytě potřebu udělení výjimky. Dle § 169 odst. 2 stavebního zákona platí, že výjimku z obecných technických požadavků na výstavbu lze v jednotlivých odůvodněných případech povolit pouze z těch ustanovení prováděcího právního předpisu, ze kterých tento předpis povolení výjimky výslovně umožňuje, a jen pokud se tím neohrozí bezpečnost, ochrana zdraví, života osob a sousední pozemky nebo stavby.

Požadavky na světél výšku místností staveb školských zařízení upravuje čl. 59 odst. 1, z něhož předpis v čl. 63 povolení výjimky neumožňuje. I přes tuto skutečnost se ovšem domníváme, že povolení výjimky je v tomto případě na místě.

Při rozhodování je třeba brát v úvahu podstatnou součást rozhodované věci, která je ve smyslu priorit dokonce prvořadá, jíž je péče o památkový fond, jeho obnova a nalezení vhodných funkcí. V této souvislosti je nutno přihlížet k souvisejícím předpisům o památkové péči spolu se základními ustanoveními mezinárodních smluv, jimiž je ČR vázána.

Rozhodnutí stavebního úřadu by mělo sledovat především smysl a účel rozhodované věci. Je tudíž nezbytné zkoumat, zda jsou při navrhovaných parametrech zajištěny základní požadavky funkčnosti. Pro stavbu jsou určující určité principy popsány ve stavebním zákoně, zejména zda stavba jako celek, její jednotlivé části a prvky vyhovují požadavkům na mechanickou odolnost a stabilitu, požární bezpečnost a hygienu, ochranu zdraví a životního prostředí, bezpečnost při udržování a užívání stavby včetně bezbariérového užívání stavby, ochranu proti hluku a úsporu energie a ochranu tepla.

Pokud bude stavební úřad postupovat čistě formalisticky a zohledňovat pouze doslovné znění předpisů bez ohledu na jejich účel, pak zřejmě výjimku z dotčeného ustanovení nepovolí a po formální stránce tomuto rozhodnutí nebude možné nic vytknout. Jsme však názoru, že by měl v tomto případě vzít v úvahu ustanovení zákona o státní památkové péči a pravidla obecné správy uvedená v § 2 až § 8 správního řádu a výjimku povolit.

Doc. akad. arch. Mikuláš Hulec

Zaměstnání: Katedra architektury a stavitelství, FSv ČVUT Praha
Atelier: Hulec & Špička Architekti, Na Bitevní pláni 1180/44, 140 00 Praha 4
Bydliště: Krkonošská 1529/2, 120 00 Praha 2, Česká republika
Kontakt: tel.: 604627835, mail: coraarch@volny.cz, www.hs-architekti.cz

PROFESIONÁLNÍ ŽIVOTOPIS:

<i>Datum narození:</i>	• 18. ledna 1965 v Praze
<i>Vysokoškolské vzdělání:</i>	• 1986 - 1990, Škola architektury AVU v Praze • 1983 - 1986, Fakulta architektury ČVUT, Praha
<i>Dosažené tituly:</i>	• 1.1.2007, jmenován docentem pro obor výtvarné umění – architektonická tvorba, AVU Praha • 6/1990, Akademický architekt, Škola architektury AVU Praha
<i>Cizí jazyky:</i>	• Angličtina
<i>Zahraniční studijní pobyty:</i>	• listopad - prosinec 1996, umělecký studijní pobyt v rámci programu ArtsLink, Ohio Historical Society, USA • prosinec 1995, Salzburg Seminar, Session 332 - „Preserving the National Heritage: Policies, Partnership and Actions“ • září - listopad 1992, USA, sponzor German Marshall Fund, pod záštitou World Monuments Fund a KPR ČR, studium památkové péče a legislativy USA
<i>Zahraniční přednášky:</i>	• prosinec 1996, „Villa Müller in Prague by Adolf Loos“, Univ. of Pennsylvania, Philadelphia, Pa, USA • říjen 1994, „Education Programs in Restoration in Czech Republic“, veletrh památkové péče, Leipzig • „Old and New in Prague: Observations of 800 Years of Harmonious Design“, listopad 1992, School of Architecture, Columbia University, New York, listopad 1996, School of Architecture, University of Cincinnati, Ohio
<i>Členství:</i>	• Sbor expertů Odboru památkové péče MHMP (člen od r. 2011, předseda od r. 2012) • Poradní sbor primátora hl. m. Prahy (do r. 2002) • Česká komora architektů (od r. 1993) • Centrum pro ochranu a restaurování architektury (CORA) • Předseda správní rady Institutu restaurování a konzervačních technik Litomyšl, o.p.s. do r. 2001 • Člen správní rady nadace Paseka

<i>Publikační činnost:</i>	• 1991-1993, pravidelná vlastní rubrika „Ohrožené památky“ v Nedělních Lidových novinách • Příležitostné příspěvky pro časopis Architekt
<i>Zaměstnání / praxe:</i>	• od r. 2008 docentem na Katedře architektury a stavitelství Fsv ČVUT • 1999-2010 vedoucí ateliéru památkové péče a renovací na Fakultě architektury ČVUT, 1.1.2007 jmenován na AVU Praha docentem pro obor výtvarné umění - architektonická tvorba • léto 1996 a 1997, vedoucí mezinárodního studijního programu Světového památkového fondu (WMF) z New Yorku, USA, pro restaurátory a konzervátory architektury ve valticko-lednickém areálu na jižní Moravě (restaurování NKP Rendez-vous) • od roku 2000 architektonický atelier Hulec & Špička, Architekti • od roku 1990 vlastní architektonická praxe v Praze • 1990 - 1991, Státní ústav památkové péče, Praha
<i>Vybrané projekty a realizace:</i>	• 2010 – 2012, obnova a rekonstrukce barokního divadla na zámku ve Valticích, Národní kulturní památka, památka UNESCO, projekt pro územní řízení a stavební povolení • 2011 – 2012, projekt rekonstrukce a obnovy střechy a části exteriéru Stavovského divadla v Praze, Národní kulturní památka • 2007 – 2011, projekt a obnova pomníku prezidenta Woodrow Wilsona ve Vrchlického sadech v Praze • 2008 – 2011, obnova a přístavba Dominikánského kláštera – Domu umění v Opavě – kompletní projektová dokumentace a realizace Stavba Moravskoslezského kraje roku 2011, hlavní cena v kategorii Rekonstrukce • 2008 – 2009, projekt obnovy Šlechtovy restaurace – Královské dvorany ve Stromovce v Praze – Bubenči (zadávací dokumentace, změna stavby před dokončením) • 2008, projekt obnovy a restaurování autentických residenčních prostorů - piano nobile ve Sterneggovském paláci v Praze na Malé Straně, Lázeňská ulice 9 • 2006 - 2007, komplexní obnova exteriéru Petschkovy vily - Residence velvyslance USA v Praze, projekt a realizace • 2007, studie obnovy kostela sv. Anny ve Starých Bukách u Trutnova • 2007, studie přístavby a využití bývalého Dominikánského kláštera (Domu umění) v Opavě • 2006 - 2007, projekt obnovy areálu usedlostí tzv. Staré školy v Pasekách nad Jizerou • 2005 - 2007, obnova a zpřístupnění gotické věže kostela sv. Petra a Pavla v Mělníku, projekt a realizace • 2002 - 2007, studie a projekt rekonstrukce a obnovy barokního divadla na zámku ve Valticích, Národní kulturní památka • 2003 – 2006, konzervace interiéru chrámu sv. Václava v Opavě, projekt a realizace, zvláštní uznání v soutěži Český interiér 2007 • 2004-2005, studie, projekt a realizace úprav a obnovy historického areálu Práče v Praze - Záběhlicích pro Lesy hl. m. Prahy

- 2003-2005, projekt a realizace architektonických a konzervačních úprav románské kaple sv. Martina, Erharda a Uršuly na chebském hradě
- 2003 – 2004, projekt obnovy renesančního kostela Nanebevzetí panny Marie v Horním Maršově, postupná realizace
- 2004, palác místodržícího Osmanské říše v Bagdádu, studie využití pro české kulturní a obchodní centrum
- 2003 – 2004, studie a projekt zachrany a dostavby hradu a zámku ve Škvorci u Prahy
- 2003 - 2004, studie a projekt využití Piaristické koleje v Litomyšli pro Institut restaurování a konzervačních technik, Litomyšl
- 2000, studie obnovy Královské dvorany (Šlechtovy restaurace) v Praze ve Stromovce, 2001, projekt pro stavební povolení, 2002, realizační dokumentace zajištění stavby
- 1996 - 2000, komplexní projekt zachrany kaple Božího těla v areálu chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, Národní kulturní památka
- 1999, celková rekonstrukce rodinné vily ze 30. let v Úvalech u Prahy pro soukromého investora
- 1995 - 1999, postupná stavební rehabilitace Krajského státního zastupitelství, Husova ul.11, Praha 1
- 1993 - 1998, rekonstrukce a dostavba areálu Školy restaurování a konzervačních technik (dnes Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice), Litomyšl
- 1997, rekonstrukce domu č.p. 134 v areálu zámku v Litomyšli, Národní kulturní památka, památka UNESCO
- 1997, restaurování a rekonstrukce průčelí měšťanského domu č. 37 na náměstí v Litomyšli
- 1995 -1996, rekonstrukce dvoubytové historické vily v Roztokách u Prahy
- 1994, rekonstrukce dřevěné zvonice, vesnická památková rezervace Mužský, Český ráj
- 1993, interiér knihkupectví PASEKA, Hostinné
- 1991 -1992, rekonstrukce Portmanova domu na Muzeum Josefa Váchala, Litomyšl
- 1991, interiér nakladatelství a knihkupectví PASEKA v Praze
- 1988 - 1991, transfer a rekonstrukce roubené sýpky, vesnická památková rezervace Mužský, Český ráj